

УДК 338.1+336.748.4 (73)

С.А. Харін, к.т.н., доцент,
Т.В. Кожемякіна, к.е.н., доцент
Криворізький економічний інститут КНЕУ

ДИНАМІКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ США ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАБІЛЬНОСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ ВАЛЮТИ

Швидке та стабільне функціонування світової економіки забезпечується використанням у міжнародних розрахунках резервних валют, головною з яких і дотепер залишається американський долар. Лавиноподібне наростання проблем у світовій фінансовій системі, що знаходить прояв у банківській іпотечній кризі, високих темпах інфляції, низьких темпах економічного зростання, а також концентрація багатьох складових цієї проблеми саме в американській економіці призводить до появи думок щодо перспектив стабільності валюти цієї країни та можливості її подальшого застосування у міжнародних обчисленнях і розрахунках.

В останні часи українські науковці не приділяли достатньої уваги аналізу стану економіки Сполучених Штатів Америки. Отже, оцінка міцності економіки Сполучених Штатів Америки, визначення її можливостей до протистояння глобальним потрясінням світової економічної системи є основним завданням дослідження даної роботи. Сполучені Штати є сьогодні єдиною світовою наддержавою, що зберегла цей статус не дивлячись на лавиноподібний вплив численних і часто вельми хворобливих чинників як внутрішнього, так і глобального характеру, під впливом яких навряд чи могла б встояти яка-небудь інша країна. Американська економічна модель довела свою довготривалу спроможність, феноменальну ефективність і продовжує забезпечувати країні її унікальні світові позиції.

За переважною більшістю показників, що відображають рівень економічного розвитку (ВВП, ВВП на душу населення, показники рівня життя, витрати на науку, структура господарства, продуктивність праці, енергоємність ВВП, фондівдача та інші) США є сьогодні, як і вже тривалий період, лідером світового господарства (рис. 1–3).

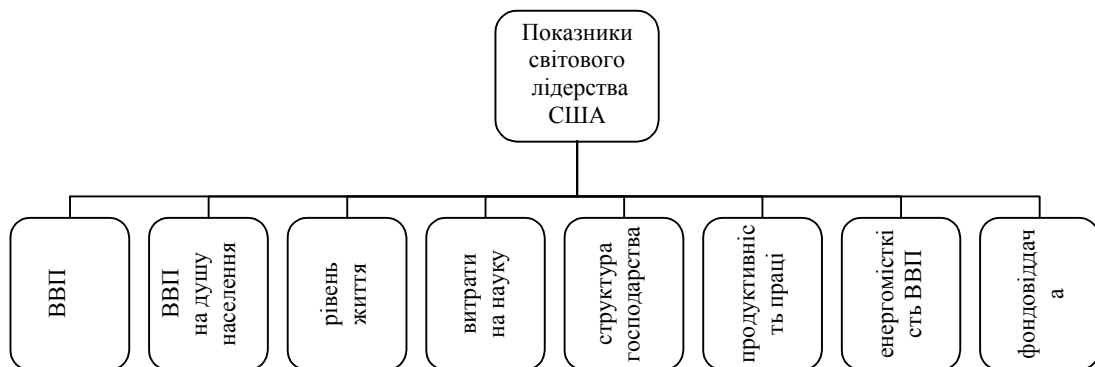

Рис. 1. Показники світового економічного лідерства США

Штати продовжують лідирувати за величиною ВВП, розрахованого як за офіційними даними, так і по паритетах купівельної спроможності (рис. 2), значно перевершуючи інші країни [1, с. 1–3]. В той же час США, і це стало новим явищем сучасного глобального господарства, декілька поступаються по цьому показнику сукупним ВВП країн ЄС (14,45 трлн. дол. в 2007 р.) [1, с.3].

США займають одне з провідних місць в світі по рівню ВВП на душу населення (рис. 3), поступаючись по цьому показнику головним чином нафтовидобувним (наприклад, Катар, Норвегія і Кувейт, відповідно 75,9; 55,6 і 55,3 тис. дол.) і вельми обмеженому колу інших країн з невеликим населенням, для яких рівень питомого ВВП не відображає об'єктивним чином якість економіки [1, с. 4]. В той же час цей показник в США найбільш високий серед розвинених держав, що вносять основний внесок до світового виробництва.

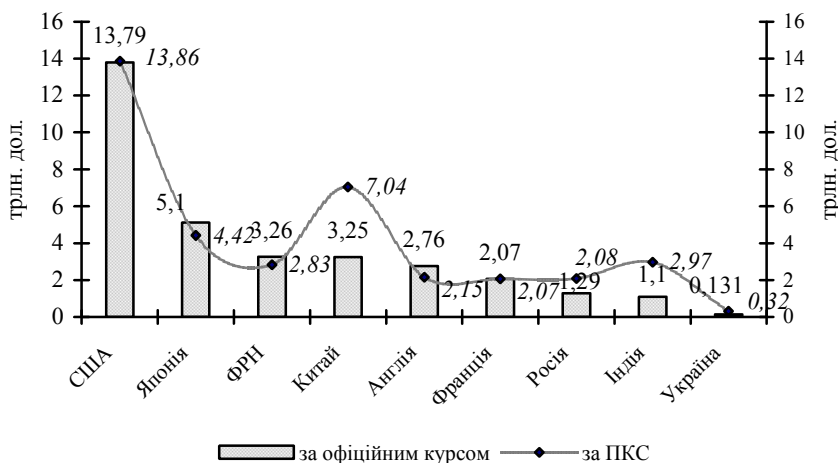

Рис. 2. ВВП крупніших економік світу за 2007 р.

Останнім часом важливого значення набувають нові риси економічної моделі США, пов'язані з розвитком НТР. Принциповою характеристикою сучасної американської економіки є підвищення рівня її наукоємності. Об'єм щорічних витрат на НДДКР в США перевищив сьогодні 280 млрд. дол., що складає близько 45 % від загальноосвітніх витрат на такі цілі. Це об'єктивно величезний запас міцності американської економіки, що забезпечує її науково-технічне і економічне лідерство на багато років вперед [1, с. 4].

Початок нового століття пройшов в США під впливом чергового циклічного спаду, що ускладнило соціально-економічну ситуацію в країні. Уповільнення темпів економічного зростання почалося з 2001 р. після найбільш тривалого за всю післявоєнну історію країни економічного підйому, що продовжувався більше десяти років, і в третьому кварталі 2001 р. вилилося в черговий циклічний спад (скорочення ВВП склало 1,4%). Крім цього, економіка США випробувала шок від терористичних атак 11 вересня 2001 р., які привели до втрат у ВВП в більш ніж в 140 млрд. дол. [4, с. 17].

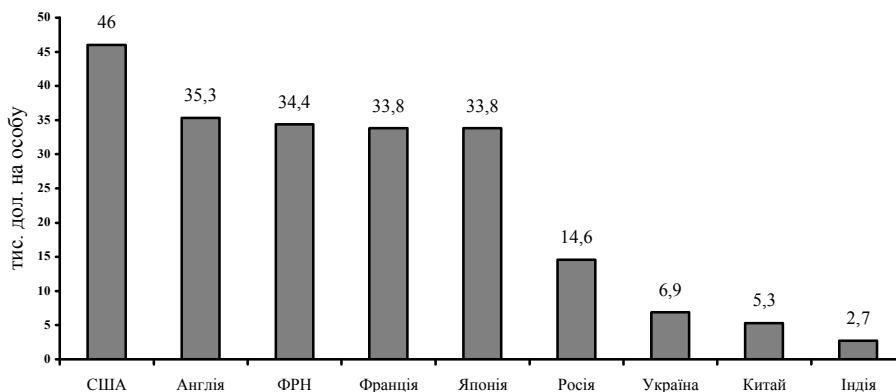

Рис. 3. ВВП на душу населення провідних країн світу в 2007 р.

В подальші роки країна в основному оправилася від кризових явищ і вступила в період економічного підйому, втім не дуже швидкого і не дуже стабільного. Темпи зростання ВВП в США склали в 2003 р. 3%, в 2004 р. – 4,4%, в 2005 р. – 3,2% і за перших 3 квартали 2006 р. – 3,3%. В порівнянні з кризовим періодом помітно покращало положення на ринку праці: у 2005 р. в економіці було створено близько 2,6 млн. нових робочих місць, безробіття в жовтні 2006 р. опустилося до рівня в 4,4%. Об'єм інвестицій в основний капітал склав більше 2 трлн. дол. (16,7% ВВП) [1, с. 4].

Слід відзначити також наявність серйозних проблем, зокрема, зберігаються масштабні дефіцити федерального бюджету країни. Починаючи з 2005 р. має місце тенденція скорочення розмірів дефіциту бюджету – 2,6% ВВП (318 млрд. дол.) в порівнянні з 3,6% ВВП (412 млрд. дол.). Роста державний борг, масштаби якого в 2005 р. перевищили 7,9 трлн. дол. (64,7% ВВП). Серйозними проблемами є дефіцит торгового і платіжного балансу США, які помітно негативно впливають на економіку.

Відмічаючи високу ефективність сучасного державного регулювання в США, необхідно відзначити його якісно нову межу – прагнення знайти оптимальну пропорцію між ринком і державним втручанням, не дивлячись на відмінності ідеологічних і політичних поглядів тієї або іншої американської адміністрації. За оцінкою Супяна В.Б., сучасні економічні погляди представників правлячих кіл Вашингтона зводяться до наступних основних пунктів:

- прискорення розвитку науково–технічного прогресу за рахунок активної інноваційної політики і підтримки фундаментальної науки, включаючи масштабні державні інвестиції;
- прискорення економічного зростання за рахунок сприятливого підприємницького клімату;
- здійснення масованих інвестицій в «людський капітал», тобто зростання державних витрат у сфері освіти, перепідготовки робочої сили і охорони здоров'я, а також заохочення витрат приватного сектора економіки на такі цілі;
- нарощування позитивного ефекту від інтеграції американської економіки в світове господарство, від активної глобалізації [3, с. 12].

У новій економічній стратегії Дж. Буша, сформульованій в його посланнях до країни в 2005 і 2006 рр., в бюджетних посланнях на 2006 і 2007 рр. висувуються наступні ключові напрями: продовження зниження податків і політика надання податкових пільг; продовження реформи у сфері державної регламентації з метою значного зменшення числа адміністративних обмежень для бізнесу. Адміністрація Дж. Буша вважає своїми досягненнями посилення інтеграції американської економіки в світове господарство і отримання для країни відповідних вигод: здешевлення споживаних продуктів, розширення експорту, створення нових робочих місць і залучення іноземних інвестицій. За американськими розрахунками, скорочення зовнішньоторговельних бар'єрів на третину збільшить американський ВВП на 144 млрд. дол. в рік, а річний дохід середньої американської сім'ї – на 7 тис. дол. [4, с. 3].

Особливої уваги приділяється в Сполучених Штатах проблемі вдосконалення енергосистеми і енергопостачання. В зв'язку з цим необхідно продовжити реалізацію прийнятої в період першого президентського терміну Дж. Буша всеосяжної національної енергетичної політики. Мова йде про поповнення стратегічних запасів нафти, ухвалення відповідного енергетичного законодавства, фінансування наукових досліджень в сфері енергетики та інші заходи. Адміністрація США зосередила увагу на посиленні інноваційної політики. Запропоновано зробити такими, що постійно діють податкові знижки на витрати на НДДКР, передбачається збільшити федеральні асигнування на такі цілі, активізувати дослідження нанотехнологій, інформаційних технологій, наукових і технологічних стандартів [5, с. 4]. Потужним джерелом проблем для американської і світової економіки стала криза на ринку іпотечного кредитування, що виявилася в середині 2007 р. Механізм генезису цього явища формувався наступним чином. У минулі п'ять років на тлі надзвичайних низьких облікових ставок і зростання цін на нерухомість американські банки не змогли подолати спокуси активно роздавати кредити. Зокрема, іпотечні кредити видавалися клієнтам з поганою або взагалі відсутньою кредитною історією.

Ідея банків полягала в тому, що навіть якщо позичальники будуть не в змозі виплачувати кредити, втрати можна буде погасити, продавши куплену в кредит нерухомість. Проте ставки виросли, число неповернутих кредитів теж, услід за цим – кількість будинків, що виставляються на продаж, і квартир. В результаті кризи ціни на нерухомість почали падати, що призвело до багатомільярдних збитків впливових банків по всьому світу (табл. 1) [6, с. 1].

Таблиця 1

Збитки світових банків в результаті кризи іпотечного кредитування в США

Банки	Величина збитків, млрд. дол.
UBS	13.5
Citigroup	11
Merrill Lynch	8
Morgan Stanley	3.7
HSBC	3.4
Bear Stearns	3.2
Deutsche Bank	3.2
Bank of America	3
Barclays	2.6
Royal Bank of Scotland	2.6
BNP Paribas	2.1
Freddie Mac	2
Credit Suisse	1
Wachovia	1.1
IKB	1

Складність проблеми посилювалась наступними обставинами. Глобалізація фінансових ринків призвела до того, що банки об'єднували свої іпотечні позики в єдиний фінансовий інструмент, ділили його на порції і продавали іншим банкам, приватним інвесторам і фондам по всьому світу. Крім того, на американському ринку активно працювали і іноземні банки. Тому сьогодні важко встановити, який загальний об'єм ризикованих кредитів і наскільки фінансово здоровий той або інший банк. Як наслідок, інвестори прагнуть позбавлятися від вкладень в банки і фінансові інститути, а банки перестають кредитувати один одного під низький відсоток. Все це веде до уповільнення циркуляції грошей на ринку і зростання вартості кредитів по всьому світу. Навіть успішним компаніям стає важчим займати гроші, а багатьом банкам може загрозувати банкрутство.

Можливість кризи від невдалого іпотечного або, наприклад, кредитування придбання автомобілів, не слід виключати і для інших країн світу, зокрема, України, де ціни на житло стрімко і, як представляється, необґрунтовано багатократно зросли. За останніми даними міністерства торгівлі США, американська економіка в першому кварталі 2008 р. виросла на 0,6%, що перевершило прогнози аналітиків, які передбачали зростання ВВП всього на 0,2% [5, с. 7]. Фондовий ринок відразу відгукнувся на цю новину зростанням. В той же час споживчі витрати – один з головних стимуляторів американської економіки – виросли за той же період на 1%. Це найменший квартальний показник з 2001 р. В кінці 2007 р. зростання споживчих витрат склало 2,3%. Споживча активність має величезне значення для американського ринку: ці витрати формують до двох третин всієї економіки. Складна картина спостерігається і на ринку житла, де падіння продовжується. На будівництво житлових будинків зараз витрачається на 26,7% коштів менше, ніж раніше.

У спробі додати імпульс економіці Федеральна резервна система знижувала за останній рік ставки рефінансування шість разів, до 2% станом на травень 2008 р. [5, с. 2]. Такі заходи, як вважають експерти, повинні призвести до зростання ділової активності, але потрібний певний відрізок часу. Аналіз сучасних процесів показав, таким чином, що, незважаючи на складні умови функціонування американської економіки, можна констатувати наступне: господарство США є найбільшим і найбільш ефективним у світі і ґрунтується на надійному фундаменті світового інноваційного лідерства, головного чинника глобального поступального розвитку у XXI ст. Отже, можна прогнозувати, що валюта цієї країни і надалі буде залишатися стабільною.

Література

1. The world factbook.– USA, U.S.: Central Intelligence Agency, 2008.
2. The world factbook: European Union.– USA, U.S. Central Intelligence Agency 2008.
3. Супян В.Б. Состояние и перспективы американской экономики и российско–американских отношений // Россия и Америка в XXI веке.– 2007.–№1.
4. Economic Report of the President.– Wash.: 2006, P. 22.
5. The Budget of the United States Government. Fiscal Year 2007, Washington, 2006.–P. 4.
6. Merrill Lynch понес убытки из–за американской ипотеки // BBC Russian.com.–2007.–№10.

УДК 334.72

Г.І. Половінкіна, асистент,
Кримський економічний університет КНЕУ

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У НЕВИРОБНИЧОЇ СФЕРІ АР КРИМ

Об'єктивною необхідністю подальшого розвитку економіки країни є заходи, які направлені на довготривале використання переваг міжнародного розподілу праці, створення умов широкого обміну досягненнями світової науки і техніки й повсюдне їх упровадження. Зовнішньоекономічна діяльність – це важлива й невід'ємна сфера господарської діяльності, котра при ефективному використанні всього комплексу сучасних форм і методів міжнародних економічних відносин здатна впливати на технічне удосконалювання виробництва, підвищення продуктивності праці і якості продукції, яка виробляється. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств у невиробничій сфері – це суттєвий фактор підвищення ефективності господарської діяльності як на рівні окремих підприємницьких структур, так і в масштабах регіону, усієї країни.

Проблеми підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств завжди знаходилися у центрі уваги економістів. Незважаючи на множинність робіт щодо розкриття проблем